

RESEARCH ARTICLE / ARAŞTIRMA YAZISI

**Yunan Mitolojisinde Medusa'nın Gorgon Dönüştürülmesi ve
Öldürülmesinin Töre Mitinin Foucault'a Söylem Analizi**

Zeynep ÖZEROL¹, Zihniye OKRAY²

Özet: Töre mitleri herhangi bir yazılı kaynağa dayanmayan fakat toplum tarafından kabul görmüş sosyal normlardır. Halkın hukuksal kanunları olarak nitelendirilir. Zorunlu inanç sisteminin getirisi ile töreye karşı gelmenin cezası genellikle ölüm olmaktadır. Töre içerisinde namus kavramına oldukça fazla yer verilmektedir fakat genellikle kadın bedeni üzerinden aktarılmaktadır. Mitler varoluştan itibaren geçmiş günümüze taşıyan kültürel aktarımlardır. Bu araştırmanın amacı Yunan mitolojisindeki Medusa'nın gorgona dönüştürülmesi ve öldürülmesinde; Medusa'ya karşı kullanılan söylemler, cinayetin işleniş aşamasının yansıtılması, canavara dönüştürülmesi, katilin olaydaki konumunun aktarıma şekli ve cinayet işlenişleriyle ilgili söylemlerin töre miti ile meşrulaştırılmasıdır. Araştırmada, töre mitinin Foucault'a söylem analizi ile Medusa'nın gorgona dönüştürülmesi ve öldürülmesi incelenmiştir. Olayın aktarımında ataerkil toplum yapısında cinayetin meşrulaştırılmasına, kadın üzerinde söz hakkı olunduğuna, cinayetin gerçekleşmesi için erkek hegemonyasının baskın oluşu, tecavüze uğrayan kadın ceza alırken erkeğe hiçbir yaptırımında bulunulmayışı, cinayeti bir erkeğin işlemesi ve cinayete yardım eden kadının mağduru alçaltmaya yönelik çalışması görülmüştür. Antik Yunan mitolojisinde kadının kadına düşmanlığı, kıskançlığı ve iktidar gücünün baskınlığıyla ortaya çıkan olay mağdur olan Medusa'nın çeşitli zorluklar çekmesi ve ardından vahşice öldürülmesi ile sonuçlanan ataerkil toplum yapısının oluşturduğu bir töre cinayeti olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Töre Miti, Tecavüz, Ataerkil, Cinayet, Söylem.

**In Greek Mythology Medusa's Conversion Into The Gorgon And Her Murder's
Discourse Analysis To Foucault**

Abstract: Tradition myths are social norms that are not based on any written source but are accepted by society. It is described as the legal laws of the public. The punishment for disobeying the tradition with the return of the compulsory belief system is usually death. The concept of honor is given a lot in the tradition, but it is usually conveyed through the female body. Myths are cultural transfers that carry the past from existence to the present. The purpose of this research was to convert and murder Medusa in Greek mythology into Gorgon; the discourses used against Medusa are to reflect the stage of the murder, to transform it into a monster, to convey the killer's position in the event, and to legitimize the discourses about the murder with the myth of tradition. In this research the conversion and killing of Medusa into Gorgon by a discourse analysis of the traditional myth to Foucault. In the context of the event, it was seen that the patriarchal social structure legitimized the murder, that women had a right to have a say, that the male hegemony was dominant for the murder to occur, that no sanction was given to the man while the woman who was raped was punished, that a man committed the murder and that the woman who helped the murder tried to humiliate the victim. In ancient Greek mythology, it was seen as a ritual murder formed by the patriarchal social structure that resulted in the victim Medusa suffering various difficulties and then being brutally murdered by the woman's hostility to the woman, jealousy, and dominance of the ruling power.

Key Words: The Myth Of Tradition, Rape, Patriarchy, Murder, Discourse.

¹Lefke Avrupa Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Lisans Öğrencisi.

²Doç. Dr., Lefke Avrupa Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölüm Başkanı.

Address of correspondence/Yazışma adresi: Zeynep Özerol, Lefke Avrupa Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Lisans Öğrencisi. E.mail: zeynepozerol@icloud.com

Date of Received/Geliş Tarihi: 27.07.2019, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 16.01.2020, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 04.03.2020

Citing/ Referans Gösterimi: Özerol, Z., Okray, Z. (2020). Yunan Mitolojisinde Medusa'nın Gorgon Dönüştürülmesi Ve Öldürülmesinin Töre Mitinin Foucault'a Söylem Analizi. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 2(1): 48-53 doi:10.35365/ctjpp.20.2.7

Giriş

Toplumun normlar olarak kabul ettiği fakat yazılı bir kaynağa dayanmayan geleneksel olarak devam eden kanun ve kurallara töre denir (TDK, 2006). Halk arasında hukuksal kanunlar olarak da kabul görmektedir (TDK, 2006). Mitler de geleneksel olarak yayılan ve toplumun hayal gücü etkisiyle biçim değiştiren normlardır ve kültürün en eski temellerini oluşturmaktadır (Yılar, 2005). Mitler dünyanın varoluşundan itibaren doğanın nasıl oluştuğunu açıklamaya çalışırlar (Kantar, 2013). Tanrıları, savaşları ve kahramanlıkları nesilden nesle aktararak farklı perspektiflerden olayları anlamlandırmayı sağlar (Kantar, 2013). Her kültürün atalarından kendilerine aktarılmış mitleri vardır, geçmişin izleri ve bugünün normları, geleceğin ışık kaynağı niteliğinde günümüze sanat, söylemler, destanlar, bilim, masallar yoluyla ulaşmışlardır (Kantar, 2013). Töre mitleri toplumda geleneksel olarak devam eden türetilen, aktarılan, düzenlenen sosyal normlardır (Yılar, 2005). Bir kültürün yaşayışındaki inançları ve töreleri gözler önüne sermektedir (Ateş, 2013).

Töre toplum tarafından zorunlu bir inanç sisteminde uyulmak zorunda tutulan uyulmaması veya aksi yönde fikir beyanında cezasının ölüm olduğu, töre cinayetlerinin işlendiği normlardır (Yüksel, 2016). Töre kurallarının hakim olduğu yerlerde kadınlar yaşamlarını bu kurallar çerçevesinde sürdürmek zorundadırlar (Yıldız, 2008). Giyiniş, kuşanış, davranış ve seçimler töre getirilerine göre şekillenmektedir (Yıldız, 2008). Ataerkil yapının temelini oluşturduğu töre kadının bireyselliğinin yok sayılarak erkeğin keyfi himayesi altında baskı kurulması sonunda yaşama hakkının dahi elinden alınması ile sonlanmaktadır (Yüksel, 2016). Bu geleneksel getirilere karşı çıkan ve töreye uymayan kadınların cezası ölümdür (Yıldız, 2008). Açık şekilde bazen töre cinayeti, namus cinayeti gibi adlandırılırken bazen de intihar denerek üstü kapatılmaktadır (Yıldız, 2008).

Namus kavramının iki anlamı vardır ilki “ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlı olmak” ikinci anlamı ise “dürüstlük ve doğruluk” olarak TDK tarafından tanımlanmaktadır (Kalav, 2012). Sözcük TDK tarafınca eş anlamlı olarak iffet sözcüğüyle eşleşmekte ve iffet kelimesinin anlamı ise şu şekildedir “cinsel saflık, temizlik, siliklik” (Kalav, 2012). TDK kapsamında kelime kökenine bakıldığı zaman namus kavramı beden üzerindeki el değmemiş, cinsel deneyim yaşamamış bir saflığı vurgulamaktadır (Kalav, 2012). Namus adı altında kadınlara şiddet uygulanmakta hatta kadınlar öldürülmektedirler (Uğurlu ve Akbaş, 2013). Genel olarak “namussuz” olarak anılan kadınlar artık yaşamamaktadır ve garip bir şekilde namus- töre cinayetleri toplumda adaleti sağladığı inancını doğurmakta ölümün acımasızlığı, cinsiyetçilik namus egemenliği altında sorgulanmamaktadır (Kalav, 2012). Kadın namusu ile varsayılmaktadır ve bu etken yüzünden öldürülmesi meşrulaştırılmaktadır (Uğurlu ve Akbaş, 2013). Yaşadığımız toprakların ve dünyanın her yerinde şiddetin ve ölümün en ağır örneği namus cinayetleridir. Feodal yapıların güç hakimiyetine sahip olduğu bölgelerde bu cinayetlere daha sık rastlanmaktadır (Bilgili ve Vural, 2011). Kadınların benliğinin ve özelliğinin yok sayılması bir erkek üzerinde bağdaştırılması ve obje olarak algılanma gelmiş bir düşünce yapısı düzeltilmeden töre ve namus cinayetlerinin önüne geçilemez (Ankara Barosu Dergisi,

2008). Kökten sağlanmayan dönüşümler ile sadece semptomatik olarak uygulanan sistemlerle geçici bir çözüm sağlanabilir ama problem gizli şekilde yaşanmaya devam eder (Ankara Barosu Dergisi, 2008). Namus kavramı ile töre tamamen birbirleri içine geçmiş durumdadırlar. Geçmişten günümüze işlenen namus cinayetlerinde sanıkların ortak söylemi “*töre değil namusumu temizledim*” şeklinde olmuştur ve bu ifade iki kavramın nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir (Belge, 2014).

Bu suçlar ataerkil toplumlarda başta kadınlar olmak üzere aile fertlerine uzanan şiddettir ve batılı kaynaklarda onur suçları olarak ele alınmaktadır, genel olarak cinayete sonuçlanmaktadır (Belge, 2014). Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun tahminlerine göre bir yılda dünyada yaklaşık 5000 kadın töre, namus ve onur suçlarına kurban gitmektedir (Belge, 2014).

Ataerkil ideoloji erkeğin kadın üzerinde her yönden üstünlük kurması ve sahip olması, kontrol etmesi üzerine kurulmuş olgu, cinsler arasındaki eşitsizliği tarih boyunca beraberinde getiren ideolojidir (Kalav, 2012). Ataerkil toplumun diline bakıldığı zaman kadın daha alt seviye birey ve aşağılanan konumdadır bu yapıyı benimseyen dillerin atasözlerine de yansıtıldığı görülmektedir. Buna örnek olarak “*namussuz yaşamaktansa namus ile ölmek yeğdir*” atasözü gösterilebilir (Kalav, 2012). Burada toplumsal cinsiyete ilişkin önyargıları nasıl inşa ettiğini dil ile göstermektedir ve sorgulanmadan içselleştirilen bu söylemler kuşaktan kuşağa aktarılmakta, töre kabul görülen ve gelenekselleşen bir aktarım haline gelmektedir (Kalav, 2012). Ataerkil yapı içerisinde kadın çalışma hayatında aktif konuma gelmekte güçlük çekmektedir (Özer, 2017). Eşit çalışma şartları sunulmamakta, aynı işler yapılmış olsa da kadın daha az ücrete tabi tutulmaktadır (Özer, 2017). Ataerkil yapının baskılaması bu alanda da açık şekilde görülmektedir (Özer, 2017).

Foucault söylemi daha geniş bir pencerede ele alarak gelişimini tamamlamaya çalışan dil uygulamaları olarak tanımlanmaktadır (Çelik ve Ekşi, 2008). Foucault'a söylem analizinde materyalimiz her şey olabilir, dikkat veya ilginizi çeken fotoğraf, yazı, dizi gibi herhangi bir şeyin analizini yapabilmeyi sağlar (Arkonacı, 2012). Foucault için her insanın düşünce yapısı, yaşanılan tarihi devir ve kullandıkları dil farklıdır, bu yüzden söylem farklılıkları vardır (Çelik ve Ekşi, 2008). Durumu böyle analiz eden Foucault için bir olaya bakış açısında herkesin söylemi farklıdır ve bu hem tarihsel açıdan hem de içinde yaşanılan zaman kıstasında da gözlemlenmektedir (Çelik ve Ekşi, 2008). Foucault sosyal ortam ve hayatın dil üzerinde kurduğu etkinin çok etkili ve değişken olduğunu statü kazanımında ve devam ettirilmesinde önemli rol aldığını söylemektedir (Çelik ve Ekşi, 2008). Dil teorisi toplumun oluşumunda ve söylemlerin anlaşılabilir olması kültürel bakış açısıyla bakılmasında söylem için önemli bir yere sahiptir (Şahin, 2017). Söylemi, dil ve sosyallik etkileşimi açıklamaya yöneliktir (Çelik ve Ekşi, 2008). Dil bu bağlamda canlı ve sosyaldır yani dili kullanan kişinin geniş çerçevede söylemlerinin analizi yapılmalıdır (Çelik ve Ekşi, 2008). Söylem bağlama gömük bir halindedir ve duruma göre değişim gösterir (Çelik ve Ekşi, 2008). Kurumsal bir ortamda kullanılan dil ile sosyal çevre arasında kullanılan dil farklıdır (Çelik ve Ekşi, 2008). Gözlemlenen bu durum baz alındığında söylemler evrensel değildir denemez (Çelik ve Ekşi, 2008). Söylem çok geniş bir perspektif

olarak incelendiğinden birbirinin karşıt düşünceleri ve fikir çatışmaları olabilir fakat çatışmanın yanı sıra hiyerarşik bir düzenin hakim olduğu şekilde de görülebilir (Çelik ve Ekşi, 2008). Analizin en belirgin özelliği güç ve iktidar üzerindeki baskın duruşudur (Arkonaç, 2012). Foucault'a söylem analizi temelinde iktidar durumu analiz etmeye ve açıklamalar getirme hedefindedir (Şahin,2017). Entelektüel yapı, iktidar, düzen kendi yapısında ne anlam taşıdığına dair sosyal karmaşa düzeni için nasıl kullanıldığı vurgulanmaktadır (Şahin, 2017). Kazı bilim ve soy bilim olarak Foucault iki söylem yöntemi kullanır (Şahin, 2017).

Eski ya da Antik Yunan mitolojisi sözlü edebiyatla asırlar boyunca devam etmektedir ve hala üstünde konuşulan araştırılan hikayeleri içerisinde barındırmaktadır (Ateş, 2013). Hikayelerin konusu genelde tanrı ve tanrıçaların yaşadığı büyümlü olaylar, savaşlar, evrenin oluşumu, doğa olayları gibi konulardır (Ateş,2013). Doğaüstü güçlere Yunan mitolojisinde sıkça rastlanmaktadır (Gürel ve Muter, 2007). Her tanrının kendine özgü özellikleri vardır ve özelliğiyle alakalı güçlere sahiptir (Gülcan, 2009). En çok göze çarpan olaylar ise mitolojik varlıkların birbirleri ile yaşadıkları ilişkileri ve kaosları ele almaktadır (Ateş, 2013). Yunan mitolojisinde bakirelik saflık, temizlik anlamındadır (Akkay, 2011). Eski Yunanda düğüne gelin götürülürken söylenen şarkılara "himenos" zıfaf gecesi kızlık zarının bahşedildiği tanrıya "Hiyemanos" dediği için kızlık zarı himen olarak tanımlanmıştır (Akkay, 2011). Mitolojide kadının yaratılışı günah ve cezayla bağlantılı zıftıklardan söz etmektedir, cinsiyetler arasındaki doğal farklılıkların erkek üstünlüğüne dönüşmesi yapay bir olgudur (Kef, 2018).

Yöntem

Bu çalışmanın konusu "Yunan Mitolojisinde Medusa'nın Gorgona Dönüşümü ve Öldürülmesinin Töre Mitinin Foucault'a Söylem Analizi"dir.

Medusa Yunan mitolojisinde baktığını taşa çeviren ve yılan saçlı olan Gorgon kardeşlerden ölümlü olandır. Perseus tarafından kafası kesilerek Athena'nın emriyle öldürülmüştür. Öldürülmesi şöyledir: Medusa çok güzel bir kızdır ve neredeyse bakan herkesi kendine hayran bırakan zarafete sahiptir. Tanrıların bölgeleri paylaştığı dönemlerde tanrılara bekaret yemini ederek kendisini adar. Medusa zeka tanrıçası Athena'nın tapınağında hizmetkardır. Bu güzelliğini Athena da farkındadır fakat kendisinin daha güzel ve zeki olduğunu düşündüğünden çok önemsememiştir. Athena denizlerin efendisi Poseidon ile aşk yaşamaktadır. Poseidon tapınakta hizmetkar olan Medusa'dan çok etkilenir fakat bir ölümlüye aşık olmuş olmanın diğer tanrılar gözünde çok küçük düşürücü olduğu düşüncesi yüzünden içinde bastırmaya çalışır. Bir gece aklını kaçıracak kadar Medusa'yı ve aşkını düşünür. Athena'nın tapınağına gizlice girerek Medusa'ya Athenanın tapınağında tecavüz eder. Medusa yaşadıkları yüzünden çok kötü halde çok zaman geçmeden Athena olanları duymuş ve kendini aşağılanmış hissederek, kıskançlığıyla beraber öfkesiyle Medusa ve iki kız kardeşini baktığını taşa çeviren, saçlarından yılanlar çıkan, kimsenin yüzüne bakmaya tahammül edemeyeceği Gorgon yaratığına dönüştürür. Medusa ve kardeşlerini Hyperborea'ya sürgüne gönderir fakat hırsını alamamıştır. Üvey kardeşi Perseus ile iş birliği yaparak Medusa'nın kafasını keserek öldürme kararı alır. Perseus iş birliğini kabul eder ve Athena'nın

da yardımıyla Medusa'nın kafasını ışıltılar saçan kılıcıyla gövdesinden ayırır (Başkan,2011).

Araştırma kuramsal çerçevede töre mitinin Foucault'a söylem analizi ile çalışılacaktır. Akademik kaynaklarca Yunan mitolojisindeki Medusa'nın lanetlenmesi ve öldürülmesi hakkındaki yazılar belirlenmiştir. Olay hakkındaki çarpıcı 17 yazı alıntısının söylem analizi çalışmada çalışılmıştır.

Bulgular

"Medusa Gorgonlar arasında ölümlü olandır." Ölümlü olarak nitelendirilmesiyle diğer Gorgonlardan alt seviyede oluşu ve yok edilebilirliğine vurgu yapılmıştır.

"Medusa lanetten önce güzelliğiyle tanrıları kendine aşık eden bir kızdır." En üst iktidar düzeyini tanrılar oluşturmaktadır ve Medusa'ya ulaşılacak en son noktadaki güçlerin aşık olması ile güzelliğinin boyutu tasvir edilmeye çalışılmıştır. Lanetten önceki hayatına yer verilerek kadının yaşamındaki önceki aşamaya değinilmiştir.

"Bütün kadınların kıskandığı Medusa kendisini tanrılara adar ve zeka tanrıçası Athena'ya ait bir tapınakta yaşamaya başlar." Burada kendisini adamaktan kast edilen bekaret yemini. Adak konumundaki kadının bakire olması saflığını, temizliğini sembolize eder. Başka bir kadının himayesi altına bakireliği sayesinde girmiştir, kendisini adaması ile bağlılığını göstermiştir. Medusa'nın kendini Athena'ya adaması ve onun çatısı altında yaşamaya devam etmesi kadının cinselliğinden feragat ettiğinin kanıtıdır.

"Poseidon karısı Athena'nın tapınağında Medusa'nın güzelliğinden etkilenip ona aşık olmuş fakat bir ölümlüye aşık olduğu için küçümsenmekten korkup aşkını gizlemiştir." Burada ölümlü ve sonsuz yaşam ruhları arasındaki hiyerarşik düzen görülmektedir. Evli olması vurgulanmaktadır fakat utandığı nokta aşık olduğu için küçümsenmektir yani kadının duygusal olarak aldatılmış olmasının erkek için bir önemi yoktur. Kendi çıkarları doğrultusundaki neden onun için önemlidir. İktidardaki kişilerden biri olması ve diğer iktidar üyelerince duyguları yüzünden alçak görüleceği otoritesinin sarsılacağı düşüncesi ve iktidar yapılarından dışlanması korkusu gözlemlenmektedir.

"Medusa'nın tanrıça Athena'nın tapınağında Poseidon tarafından tecavüze uğraması sonucu Athena Medusa'yı canavara dönüştürmek suretiyle cezalandırmıştır." Tecavüze uğrayan kadın mağdur durumdadır fakat cezalandırılan yine kadın olmuştur. Kadının kadına düşmanlığı görülmektedir. Ataerkil toplum yapısının getirdiği düzenle suçlu olan erkeğin suçunun bastırıldığı, mağdur olan kadının üstüne ceza aldığı açık şekilde ortadadır. Medusa'nın kendisini tanrılara adama yemini tecavüz ile bozulmuş olmasına rağmen itaatsizlikle suçlanmıştır. Burada kadının bastırılıp susturulmaya çalışılması vurgulanmaktadır.

"Athena Medusa'yı fal taşına benzeyen gözleri, ağızından dışarı sarkan dili, kocaman dişleriyle pençeleri olan ve baktığında insanları taşa çeviren, saçlarından yılanlar çıkan bir canavara dönüştürür." Güzelliği Medusa'nın zırhıdır. Gülüşünün güzelliği arzu uyandırdığı korkusuyla bu kadar çirkin bir yaratığa dönüştürmüştür. Yılan iffetsizliği sembolize ettiğinden bedeninde sembol gibi

bekaret yeminin bozulmasının taşınmasına neden olmuştur. Kadının benliğinin bir parçası olan güzelliği elinden alınarak kimliğinden ayırma ve şeytanlaştırma çabası gözlemlenmektedir. Benliğinden kopartma kimliksizleştirme çabası vardır. Ruhsal olarak Medusa'ya bir değişimde bulunmaması dış görünüşünde korkunç bir yaratığa çevirip şeytanlaştırmaya çalışması içindeki bastırılmış olan kıskançlık duygusunun dışavurumudur. Lanet eden ve insanlara zarar veren bir varlık olduğundan toplum tarafından korkulması ve dışlanması amacıyla yapıldığı görülmektedir.

“*Athena'nın Medusa'ya duyduğu öfke ve kıskançlık Perseus'a gitmesine yol açar.*” Antik Yunan'da töre kavramının en açık görüldüğü durumdur. Tecavüze uğrayan kadının öldürülmesi için bir iş birliği söz konusudur. Perseus Athena'nın üvey erkek kardeşidir. İktidar ve kan bağı erkine bağlı bir dayanışma söz konusudur. Kadının yardım amacıyla bir erkeğe gitmesinde erkek hegemonyası açık şekilde görülmektedir çünkü Athena elinden geleni yapmıştır fakat öfkesini bastırmaya kendi gücünün yetmediğini düşünerek erkek kardeşinin daha büyük bir zarar vermesini ister burada erkek gücünün üstünlüğü çıkarımı yapılır.

“*Perseus'tan tecavüze uğrayan Medusa'nın başının getirilmesi istenir.*” Kadının tecavüze uğraması bunun meşrulaştırılması ve arkasından ataerkil toplum tarafından katledilmesi görülmektedir. Töre cinayettir kadının suçu olmamasına rağmen canıyla ödeyecektir ve kanıtı olarak da başı istenmiştir. Athena'nın üvey erkek kardeşinden cinayetin işlenmesinin istenmesi de törenin başlıca göstergesidir. Kadının susturulması amacı vardır. Bedenin yok edilerek tehdit unsuru olarak ortadan kaldırılmaya çalışılması gözlemlenmiştir.

“*Kahramanlığı ve yiğitliğiyle herkesin hayranlığını kazanmış olan Perseus.*” Erkek hegemonyası üst düzeydedir. Kadını öldüreceği için erkek kahraman konumuna getirilerek meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Töre cinayeti ataerkil toplumda kabul görmüştür ve cinayeti işleyen kişiye karşı hayranlık uyandırılması gözlemlenmiştir.

“*Yılan saçlı Medusa'nın başını almak büyük kahraman Perseus'a düşecektir.*” Kadının küçültülmesi ve vahşileştirilmesi öldürülmesinin gerekli olması bakireliğinin ve yeminin bozulduğu için şeytanlaştırılması varken töreyi işleyecek olan erkek kardeşin yüceltilmesi, daha üst seviyede gösterilmesi ve Perseus'a özendirme olduğu gözlemlenmiştir.

“*Tanrılar çeşitli silahlarla Perseus'u donatırlar. Zeus elmas gibi sert ve keskin uçlu kılıcını, Hades meşhur görünmezlik miğferini, Hermes kanatlı sandaletlerini, Athena da olağanüstü koruma gücüne sahip aynalı kalkanını Perseus'a Medusa'yı öldürmesi için verirler.*” Cinayet meşrulaştırılmış ayrıca destek toplanmıştır. İktidar güçler tarafından alt tabakada kalan savunmasız fakat mağdur kalan kadının üzerinde güçler birliği uygulanmaktadır. Bu derece tanrıların birlik içerisinde olması ve cinayete destek vermeleri Perseus'u kahraman ilan etmektedir. Toplum için o katil konumunda değil şeytanı öldüren kahramandır. Hiyerarşik düzen görülmektedir. Kendilerinden alt tabaka olan Medusa'nın öldürülmesi için ellerinden geleni yapmaktadırlar fakat asıl suçlu Posedion tanrılardan biri olduğu için ve erkek üstünlüğünün hakim olduğu iktidarda ceza almamaktadır.

Töre cinayetinin üst makamlarca desteklendiği görülmektedir.

“*Athena'nın tuttuğu zırha bakarak Medusa'nın bakışlarından etkilenmeyen Perseus yaratığın başını vücudundan ayırır.*” Kadın düşmanlığının bastırılmayışı en son Athena'nın cinayete bile yardım etmesiyle görülmektedir. Athena'nın aynayı tutması öfkesinin sembolize edilmiş şeklidir. Ayrıca intikam alırken bizzat bulunmasının intikam dürtüsünün göstergesi olmuştur. Ataerkil güçler ile töre cinayeti işlenmiştir. Kadının yaşama hakkı tecavüze uğraması sonucunda elinden bir erkek tarafından alınmıştır. Yaratık olarak vurgulanması şeytanlaştırılmaya çalışılması; cinayetin töre normları tarafından normalleştirilmeye çalışılması ile ilgilidir. Yüz güzelliğiyle nam salmış bir kadının benliğinde önemli rol oynayan parçası başıdır ve başını keserek öldürmek zırhın parçalanmasını sembolize ettiği gözlemlenmiştir.

“*Perseus Medusa'nın gövdesine basarak onun kesik başını havaya kaldırır.*” Töre cinayeti işlenmiş ve kadın üstüne basarak aşağılama yapılmaktadır. Güç hakimiyeti gösterilmektedir. Kesilen baştan akan kanlar tecavüzün kapatıldığını sembolize eder. Katilin cinayeti meşrulaştırılmış ve desteklenmiş olduğundan güç gösterisini rahatlıkla yapmakta olduğu gözlemlenir.

“*Medusa'nın kesilen başının sol damarındaki kanın öldürücü zehir içeriyor olması ve sağ damarındaki kanın ise ölüyü diriltecek güçte bir ilaç içeriyor olması onun mucizevi bir yaratık olduğunu göstermekteydi.*” Medusa'nın bedeninde yaşanmış olan bu çatışma; arzusunun ve korkunun bütünleşmesini gösterir. Yaratıktan önceki benliğinin güzelliği ve insana can veren gülümsemesi ölüyü diriltmesi ile ele alınmış, lanetten sonraki öldürme gücü ilk kişilikten ayrı tutulmuştur. Kadın bedeni içerisindeki çatışmaya değinildiği görülmektedir. Mucizevi yaratık olarak bahsedilmesiyle suçsuz ve saflığının öldükten sonra akan kanında görüldüğünün vurgusu yapılmaktadır.

“*Athena Medusa'nın başını kalkanın üstüne asar.*” Aldatılmış kadının tecavüz kurbanı olan kadına verdiği cezayı serilemeye çalışması görülmektedir. Ayrıca üstünlük kurduğunu kanıtlamaya çalışması eyleme dökülen davranışla görülmektedir. Tecavüzcü erkeğe herhangi bir yaptırım olmamıştır fakat mağdur kişi töre ile öldürülmüş ve ölümünün sergilenmesi açık şekilde görülmektedir.

“*Roma mozaiklerinde Medusa'nın vahşi yılanı kakuilleri, rüzgarda dalgalanan bukleler olarak tasvir edilir.*” Modern bir gerçeklik yansıması ile efsaneleşen olaya farklı ve kadının olası güzelliğinin yansıtılması şeklinde değinilmiştir. Yaşadığı zorlukların ve haksız cezalandırılmanın görünüşündeki meydana gelen değişimi lanetten önceki haliyle bütünleştirmiştir. Kadının şeytanlaştırılmaya çalışılmasında ve saçından yılanlar çıkması ile iffetsizliği sembolize edenler yerine Medusa tarafı olunarak güzelliğine değinilmeye çalışılmıştır.

“*Erkekler Medusa'ya doğrudan bakmaya cesaret edebilseler ölümcül değil çok güzel olduğunu ve kakkaha attığını görürlerdi.*” Korkuların insanları bastırıldığını ve özgür iradesi ile hareket edememe yol açtığı gözlemi yapılmaktadır. Dış görünümü nasıl canavarlaştırılmış olsa da kendisi ve benliği ile barışık bir kadının varlığını sürdürdüğü görülmektedir. İçinde bulunduğu durumda

sadece dış görünümüne bağlı olarak içe dönüklük yaşamamış ve ruhsal olarak mutlu olduğu ve gülmeye devam ettiği erdemini kaybetmediği gözlemlenmiştir.

Tartışma

Töre miti birçok toplumda farklı adlandırmalarla görülmektedir. Namus suçu, onur cinayeti, töre cinayeti gibi duruma verilen isim değişse bile sonuç cinayete kurban gitmektir. Törenin tarihsel süreci çok eskiye dayanmaktadır. Töreye gösterilen bağlılık ile kültürler arası aktarım sağlanarak günümüze kadar varlığını devam ettirmesi sağlanmıştır. Töre, namus cinayeti, namusun temizlenmesi, onur suçları gibi kavramlar ataerkil toplumlarda kadın üzerindeki baskıyı arttırmak ve güç gösterini meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Toplum normlarının töreyi ve işlenen töre cinayetlerini kabul etmesi onu meşrulaştırmıştır. Töre cinayetlerinin çoğu kurbanı kadın olmakla birlikte bu kadınlar mağdur durumdadır. Tecavüze uğrayan, cinsel birliktelik yaşayan, sevdiği insanla evlenmek istemesi veya ailenin uygun gördüğü kişiyle evlenmek istememesi gibi durumlarda kadının üstünde söz iddia etmeye çalışan erkek hegemonyası altındaki ataerkil toplumlarda bu kadınlar şiddet görmekte ve öldürülmektedirler. Mitler geleneksel olarak aktarılır, kuşaklardan kuşaklara geçer ve bu o toplumun kültürünü oluşturur. Yunan mitolojisi de birçok kültür için tanrıların varoluşsal savaşlarını ve aşklarını içinde barındırır. Zorunlu inanç sistemleri vardır ve uyulmadığı takdir de cezası ölüm olmaktadır. İktidar yapılanması sıkça yer bulmaktadır, bölünmeler ve alt üst tabaka ilişkisi görülmektedir. Foucault'a söylem analizi de temeline iktidarı ve hiyerarşik çatışmaları alan, içinde bulunan zamana ve tarihe bağlı olarak söylemlerin incelenmesidir.

Bu çalışmamda Antik Yunan mitolojisindeki Medusa üzerinde uygulanan töre cinayeti töre mitinin Foucault'a söylem analizi ile işlenmiştir. Olay hakkındaki çarpıcı 17 yazı alıntısı araştırmaya dahil edilmiştir ve töre miti ile söylem analizi yapılmıştır. Bu söylemlerde açık şekilde töre kavramı görülmektedir. Kadının kadına şiddetti, kadının susturulmaya çalışılması, kanın akıtılması ve olayın ancak böyle kapanması görülmektedir. Medusa cinayetinde tecavüze uğrayan kişi ağır cezalandırılmalarına maruz kalmış fakat erkek tarafına herhangi bir yaptırım uygulanmamıştır. Burada görülen iktidar yapısındaki

hiyerarşik düzendir çünkü tecavüzü eden kişi bir tanrıdır. Ataerkil toplumlarda sık görülen kadın üzerindeki söz sahipliği ve şiddet bu olayda da görülmektedir. Cinayetin meşrulaştırılması ve katilin kahramanlaştırılması göze çarpan detaylardandır. Cinayeti işleyen kişinin üvey erkek kardeş olması ve buna tecavüz eden kişinin karısının yardım etmesi törenin açık örneğidir. Kan akıtılmıştır ve bu edilen bekaret yeminin, bozulan bakireliğin temizlenmesi olarak görülmüştür. Bir kadının tecavüze uğraması, yaratığa çevrilmesi ardından ataerkil toplum tarafından katledilmesidir. Antik Yunan efsanesinin yanı sıra modern töre gerçekliğini içine alır. Korku ve arzuların birleşimidir.

Kişisel olarak düşüncem şudur ki töre cinayetleri genellikle doğu kültürleriyle bağdaştırılsa da Antik Yunan Mitolojisinde açık şekilde Medusa'nın katledilmesinde görülmektedir. Töre mitinin tarihi geçmişe dayanmaktadır ve birçok kültüre yayılmış haldedir. Kadın tecavüze uğrayan mağdur durumunda olmasına rağmen katledilmiş ve güçlü konumdaki erkeğe hiçbir ceza uygulanmamıştır. Kadın üzerinde kurulan baskı ve söz hakkı, ötekileştirme töre için normal kabul edilmektedir. Erkek egemenliği altında “ kanının akıtılması” düşüncesiyle kadının öldürülmesi vahşetin göstergesidir. Yapılan araştırmada eski çağların efsanesinin günümüz cinayetlerine benzer şekilde olduğu ve arada yüzyıllar olmasına rağmen cinayetin işleniş seyrinde benzerlikler olduğu görülmüştür. Medusa rızası olmadan cinsel istismara uğramış ve ardından şeytanlaştırılmış, iffetsiz konumuna sokulmuş, benliğinden men edilmiş ve erkek gücü altında bir vahşete kurban gitmiştir. Törenin Yunan mitolojisindeki en açık örneklerinden biridir. Medusa'nın töre ile meşrulaştırılarak Perseus tarafından öldürüldüğünü, ataerkil toplumun da bunu destekleyerek katili kahramanlaştırdıkları görülmektedir. Meşrulaştırmaların olması ve cinayetlerin üstünün kapanması ve bu tür mitolojik olaylarda kahramanlaştırmaların yapılmasının insanları yönelttiği ve özendirdiğini aşıkardır. Geçmişten günümüze bir kadının yaşamının elinde olmayan sebepler ile önce mahvedilmesi ardından canından olmasının her kuşakta aynı seyir içerisinde olduğunun bunun için de ataerkil toplum yapısının ortadan kalkması, tecavüzün ve törenin meşrulaştırılmaması, efsanevi olaylar dahil hiçbir katilin kahramanlaştırılmaması gerektiği kanısına varılmıştır.

Kaynaklar

Akkay, E. (2011). *Ülkemizde kızlık zarı ve adli tıp sorunları*. İstanbul: İstanbul tıp fakültesi adli tıp sorunları.

Ankara Barosu Kadın Hakları Merkezi (2008). İnsanlığın namus lekesi: töre cinayetleri. *Ankara Barosu Dergisi*, 66 (4), 17-19.

Arkonacı, S. (2012). *Söylem Çalışmaları*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Ateş, G. (2013). *Yunanmitolojisi*. Erişim tarihi: 2013

http://www.academia.edu/36694586/YUNAN_MİTOLOJİSİ_2013

Başkan, F. Başak (2011). “Canavardan Kızkardeşe: Medusa Mitinin 20. yy Kadın Şairleri Tarafından Tekrar Yazımı”, Ankara: Edebiyat ve Bilim-I, II. Uluslararası Edebiyat ve Bilim-I Sempozyumu Bildirileri.

Belge, B. (2004). *Töre cinayetleri de namus cinayetleridir*. Erişim tarihi: 02/07/2004 <https://bianet.org/bianet/kadin/38144-tore-cinayetleri-de-namus-cinayetleridir>

Bilgili, N. ve Vural, G. (2011). Kadına yönelik şiddetin en ağır biçimi namus cinayetleri. *Dergipark.gov*, 14(1), 66-72.

Çelik, H. ve Ekşi, H. (2008). Söylem analizi. *Marmara.edu*. 101-107.

Gülcan, N. Y. (2009). Eski Yunan Mitolojisinde Kadın İmgesi. *21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar*, 111.

Gürel, E., ve Muter, C. (2007). Psikomitolojik Terimler: Psikoloji Literatüründe Mitolojinin Kullanılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(7).

Kalay, A. (2012). Namus ve toplumsal cinsiyet. *Academia.edu* 2 (2), 149-161.

Kantar, N. (2013). *Basın ilanlarında Yunan mitolojisi öğelerinin kullanımı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafik Tasarım Anabilim Dalı. İstanbul.

Kef, E. (2018). Cinsiyet Algısının Mitsel Kökeni. Kaygı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, (31), 22-41.

Özer, M. M. (2017). Ataerkil Kapitalist Çalışma Yaşamından Kadın Tanıklıkları. *Çalışma ve Toplum*, 54(3).

Şahin, Y. (2017). Michel Foucault' da söylem analizi. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(6). 119-128.

Türk Dil Kurumu. (2006). *Töre*. Erişim tarihi: 26.09.2006 http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=töre%20cinayeti&guid=TDK.GTS.53f9b30a7dd204.79169496

Uğurlu, S., ve Akbas, G. (2013). Namus Kültürlerinde" Namus" ve" Namus Adına Kadına Şiddet": Sosyal Psikolojik Açıklamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 16(32), 76.

Yılar, Ö. (2015). Mit- efsane ve eğitim. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 384.

Yıldız, M. C. (2008). Türkiye' de Töre Baskısına Bağlı İntiharlar ve Töre Cinayetleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 209.

Yüksel, A. (2016). *Kadına yönelik şiddet ve töre cinayetleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Çanakkale.